

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וישלח תשפ"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף תע"ב

השבת טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון (תהלים צב-א),
וזהו מכוון נגד דוד המלך נעים זמירות ישראל (שמואל ב כג-א),
שריודו להקב"ה בשירות ותשבחות (בבא בתרא יד:).

ואכתי צריך ביאור, הא בבריאת העולם נאמר כי טוב על
הבריאה של אותו יום, ולא הטבה ליעקב, ומהו
הקשר לכאן ואתה אמרת בהבריאה היטב איטיב עמך.

*

ונראה דהנה בגמרא (ברכות ד.) רבי יעקב בר אידי רמי,
כתיב (כח-טו) והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר
תלך, וכתיב (לב-ח) ויירא יעקב מאד, אמר שמא יגרום החטא
[שמא אחר הבטחה חטאתי, שהחטא גורם שאין ההבטחה
מתקיימת] ע"כ. והנה קושיא זו של רבי יעקב בר אידי
תקשה גם על עצם מצות תפלה, שחז"ל תיקנו להתפלל
שלש פעמים ביום, הלא בראש השנה כל באי עולם עוברין
לפניו כבני מרון ונידונין (ראש השנה טו.), וכל מזונותיו של
אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טו.), ואם כן לאיזה צורך
יש להתפלל על פרנסתו, שקצובה לו מראש השנה (עין
תוספות ראש השנה שם ד"ה כמאן). וכמו כן זיווגו של אדם,
ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת בת
פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני (סוטה ב.),
ואם כן לאיזה צורך יש להתפלל על מה שכבר נגזר בעבורו
קודם יצירתו. וקשה לומר גם על זה, שמא יגרום החטא
להשתנות מה שנידון לטובה בראש השנה, והכרזת הבת
קול ארבעים יום קודם יצירת הולד.

ויש לומר על פי הידוע ממין הבעל שם טוב זי"ע שסיפר,
שמצא פעם יהודי הוואסער-טרעגער של העיר, האיש
הדולה מים לכל בני העיר, ושאל בשלומו, והתאנח האיש
והתאונן על חלקו המר, שפרנסתו קשה, לישא המים מבית
לבית, בחורף הקור, ובקיץ תחת השמש הבוהר. ולאחר זמן
פגע בו שנית ודרש בשלומו, והשיב שבי"ה הוא בריא, ויש
לו פרנסה בריוח וסיפוק צרכיו, והן אמת שמלאכתו קשה,
אבל רואה סימן ברכה במעשיו וכו'. ואמר הבעל שם טוב,
הנה לא נשתנה אצל האדם הזה שום דבר מפעם
הראשונה, אלא יש זמנים שמצב רוח של האדם מרומם,

ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול
הים (לב-ג). ברש"י היטב בזכותך, איטיב בזכות
אבותיך (ב"ר עו-ז) ע"כ. והמפרשים הקשו כי לא מצינו שאמר
הקב"ה ליעקב לשון זה. ומטו משמיה של הרה"ק רבי שלום
מבעלזא זי"ע, כי שבעת ימי בראשית הם נגד השבעה
רועים (זוה"ק השמטות לחלק שלישי אות מא), ויום ראשון הוא נגד
אברהם, ויום שני נגד יצחק, ויום שלישי נגד יעקב אבינו.
וביום השלישי נכפל בו כי טוב (בראשית א-יב). וזהו שאמר
ואתה אמרת היטב איטיב עמך, ביום השלישי שהוא כנגד
יעקב אמרת שני פעמים טוב ע"כ (הובא בפני מבין בפרשתנו).
ובספר אוהב שלום (בפרשתנו) הביא שהרה"ק רבי שלום
מקאמינקא זצ"ל אמר זאת למהר"ש מבעלזא, והוסיף בו
נוסף, כי ביום השני שהוא כנגד יצחק לא נאמר בו כי טוב,
ולכן נכפל ביום השלישי כי טוב (רש"י א-ז), אם כן השני
פעמים כי טוב, היטב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך ע"כ.

ולבאר הדברים, הנה כל יום מהבריאה מכוון נגד אחד
מהשבעה רועים. יום ראשון נגד אברהם, מדת
החסד, על כן בו רוח אלקים מרחפת על פני המים (א-ב), כי
מים היא מדת החסד (זוה"ק ח"א כד:). ושוב נאמר בו, ויאמר
אלקים יהי אור ויהי אור (א-ג). ובמדרש (ב"ר ב-ג) יהי אור, זה
אברהם, הדא הוא דכתיב (ישעיה מא-ב) מי העיר ממזרח צדק,
אל תקרא העיר אלא האיר ע"כ. והיינו כי כל המצפה על
שלחן אחרים עולם חשך בעדו (ביצה לב), ובמדת החסד
נתהוה אור. ושוב יום השני נגד יצחק, מדת גבורה, אשר בו
הבדיל המים התחתונים מהמים עליונים, והמים התחתונים
בוכים עד שפייס אותם במזבח במלח וניסוך המים בחג
(רש"י ויקרא ב-ג). ויום השלישי נגד יעקב אבינו. ויום הרביעי
נגד משה רבינו, אשר בו נתלו המאורות, ופני משה כפני
חמה ופני יהושע כפני לבנה (בבא בתרא עה.). ויום השביעי
מכוון נגד דוד המלך, דאיתא בתוספות (סנהדרין לו:) כתיב
(ישעיה ו-ב) גבי חיות שש כנפים לאחד, וכל כנף הוא אומר
שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשיגיע שבת אומרים
החיות לפני המקום, רבונו של עולם אין לנו עוד כנף,
והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה,
שנאמר (שם כד-טו) מכנף הארץ זמירות שמענו ע"כ. והיינו כי
יום השבת מיועדת לשירות ותשבחות, מזמור שיר ליום

ומקבל הכל בשמחה, ורואה הכל בעין טובה, ויש זמנים שמצב רוחו מדוכא, ורואה רק הקישויים לנגד עיניו, ומתעצב ונאנח. ועל זה אמרו (ראש השנה יח.) שאדם נידון בכל יום, באיזה מצב רוח יקבל מצבו מה שנגזר עליו ע"כ.

ולענינינו, זהו ענין התפלה בכל יום, בודאי פרנסתו קצובה לו מראש השנה, כמה ירויח בשבוע זו, אבל יתכן שזה יבוא אליו רק אחר יגיעה רב, בחלישות הדעת ושברי לב, ויתכן שיגיע לידו זאת על טס של זהב, בלי עגמת נפש וטלטולי דרך, ועל זה יש להתפלל, אשר מה שנגזר עליו בראש השנה יגיע לידו בנחת בלי שום קישויים ויגיעה. ועל דרך זה זיווגו של אדם שהכריזו עבורו, יתכן שיגיע לו רק אחר זמן הרבה, ולעבור הרבה קישויים עד שיגיע לחלקו, ועל זה בא כח התפלה, שיזדמן לו זיווג בניקל.

ועל דרך זה היה ביעקב, הן אמת שקיבל הבטחת ה' שבסופו של הדברים יחזור לבית אביו, ולא יהיה נעזב מאת ה', אבל אכתי יתכן שזה יגיע אליו רק אחר קישויים ומלחמות רבות עם עשו אחיו, רק בסופו יצא יעקב נוצח ויחזור לבית אבותיו, אבל זה יהיה עם הרבה חלישות הדעת ועגמת נפש לו ולנשיו ולזרעו. ועל זה התפלל יעקב שיעבור הכל בשלום בלי שום מלחמות עם עשו אחיו, אשר כן היה באמת, שפעל זאת בתפלתו, שעשו בא כנגדו עם ארבע מאות איש, וכאשר ראהו, וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפול על צואריו וישקוהו (לג-ד), שזהו כח התפלה, שמה שנגזר כבר על האדם לטובתו, יעלה זאת לידו בניקל, במצב רוח שמח ומרומום.

*

אבל באמת יש בזה עוד, כי ירידת השפע למטה להאדם אי אפשר רק בתפלה, וגם כאשר נגזר עליו מן השמים לטובה, לא יריקו זאת מלמעלה לתוך כיסו, רק כאשר יבקש על זה, ורק באתערותא דלתתא איתער אתערותא דלעילא (זוה"ק ח"א קסד.). ועל דרך שרואים במלכותא דארעא, שלפעמים שולחים טשעק לכל אחד לביתו או לבאנק שלו, ולפעמים צריכין לשאול על זה, לשלוח אפליקעישאן, ורק אחר זה שולחים לו הסכום שהפרישו עבורו. וכן הוא במלכותא דשמיא, מזונותיו קצובים לו, וזיווגו קצוב, אבל שירד השפע ההוא למטה בפועל, לזה צריכין תפלה.

ומצינו כזה בבריאת העולם, ביום השלישי שמכוון נגד יעקב, שאמר ה' תדשא הארץ דשא, עשב מזריע זרע, עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ, ויהי כן, ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו, ועץ עושה פרי אשר זרעו בו למינהו, וירא אלקים כי טוב (א-יא). אמנם להלן נאמר, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה, ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה (ב-ה). ובגמרא (חולין ס:) רב אסי רמי, כתיב ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא, וכתיב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ [עדיין לא היה בארץ] במעלי שבתא. מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע [מתאווים למי גשמים, כדכתיב כי לא המטיר], עד שבא

אדם הראשון וביקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו, ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. רב נחמן בר פפא הויה ליה ההיא גינתא, שדי ביה ביזרני [זרעים] ולא צמח, בעא רחמי, אתא מיטרא וצמח, אמר, היינו דרב אסי [שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים] ע"כ.

וברשיי ביאר הכתובים, וכל עשב השדה טרם יצמח, עדיין לא צמח, ובשלישי שכתוב ותוצא הארץ, על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי. כי לא המטיר, ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים ע"כ. ומזה אנו רואים, כי הגם שאי אפשר להעולם להתקיים בלי מאכל להאדם ולבהמות ולעופות, ותיכף אחר שנתהוה עולם, שאמר ה' ביום השלישי יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, נאמר תיכף אחר זה, תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו', עם כל זה לא יצאו לפועל, אלא עמדו על פתח הקרקע שלשה ימים, עד שבא אדם הראשון והתפלל על המטר שיצמחו האילנות והדשאים. הרי כי גם שפע שמונח כבר מוכן ליהנות בהן בני אדם, מכל מקום לא מגיעין לזה בפועל, רק על ידי שמתפלל עליה תחלה, כי רק התפלה מורידה השפע למטה.

ועל דרך זה ביעקב אבינו, הגם שיש לו הבטחה מאת ה' והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, והשיבותיך אל האדמה הזאת, הוצרך להפיל תחנתו לפני ה' שיוכל לקבל זאת בפועל. ועל כן בסיום תפלתו אמר להתנצל לפני ה', על מה שעומד בתפלה, אחר שיש לו הבטחה מה'. ואמר, ואתה אמרת היטב איטיב עמך, ביום השלישי של הבריאה שמכוון נגד יעקב שנאמר בו שני פעמים כי טוב, כאשר אמר אז ה' תדשא הארץ דשא, עמדו על פתח הקרקע, ולא יכלו ליהנות ממנה רק אחר שהתפלל עליה אדם הראשון, ורק אז צמחו האילנות והדשאים, כי צריכין תפלה. וטובת ה' לזון העולם, היתה נחלקת לשתי טובות, היטב איטיב, בתחלה ביום שלישי לצאת לפתח הקרקע, ושוב ביום הששי לצאת לאור עולם. על כן אני מפיל גם כעת תחנתי לפניך, הגם שהבטחתי בישועת ה', אין אני חוכך ומסתפק בהבטחה זו, אלא צריכין תפלה להוריד זאת למטה בפועל.

*

ונראה דזהו הענין שמצינו בזיווגו של יצחק, ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, וישא עיניו וירא והנה גמלים באים (כד-גס). ובגמרא (ברכות כו:) יצחק תיקן תפלת המנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קב-א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו ע"כ. והיינו כי יצחק יצא אז להתפלל על זיווגו, וכאשר סיים תפלתו, תיכף באה זיווגו לפניו. והיינו כי הגם שארבעים יום קודם יצירת הולד כבר הכריזו על זיווגו, מכל מקום עדיין צריכין לזה תפלה. והראיה על זה, כי בבריאת העולם כל שי"ח השדה טרם יהיה בארץ, עד שבא אדם והתפלל על זאת, הרי כי גם מה שמוכן מן השמים אכתי צריכה תפלה, וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה, הוא למד לקח משיח השדה אשר טרם יצמח, עד שהורידים אדם בכח התפלה, ולכן יצא גם יצחק להתפלל, ובסיום תפלתו, תיכף

כשנשא עיניו ראה הגמלים באים. והדגיש הכתוב תפלתו בשם שיחה, ולפני ה' ישפוך שיחו, כי משיח השדה למדים כח התפלה.

ובזה יש לומר גם במה שמצינו כאשר בירך יצחק את יעקב, שאמר הכתוב, ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כז-כח). והכוונה שהעיר יצחק לבנו, שהגם שבירך אותו בכל הברכות, לא יחשוב שזה יבוא אליו מן השמים בלי שום פעולה, אלא הוא פתח לו השער בשמים, והכשיר אותו לכלי שיוכל לקבל הברכות הללו, אבל עדיין יוצרך לתפלה, שבוזה יוריד השפע אליו, ולפי ריבוי תפלותיו תהא ירידת השפע ביתר שאת. וכמו שמצינו בבריאת העולם, כי גם אחר שאמר ה' תדשא הארץ דשא, כל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, שעמדו רק על פתח השדה, ולא יצאו מן הכח אל הפועל רק בתפלתו של אדם הראשון. ואמר לו 'ראה ריח בני', תתבונן וראה, כי ריח בני מברכות ה', תהא לפי ערך תפלתך, 'כריח שדה אשר ברכו ה'', כמו ריח השדה בתחלת הבריאה, שברכו ה', שלא יצאו לפועל רק אחר התפלה.

וזהו גם הכוונה בברכת ה' לאברהם, ושמתי את זרעך כעפר הארץ (יג-טו), וכן ליעקב, והיה זרעך כעפר הארץ (כח-יד), והיינו כי בהעפר יש ברכה שמצמיח מזון לכל ברואי עולם, אמנם ה' הראה בתחלת בריאתו, שזהו רק אחר התפלה, וכמו כן יהיו זרעך, שיתברכו בכל הברכות שבעולם, אבל ירידת השפע תהיה רק על ידי כח התפלה, דוגמת עפר הארץ.

*

ולזה בפרשה, ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו, ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו (לכ-כה). ויש להבין דלכאורה התאבקות זו, שרו של עשו עם יעקב, לא היה בגשמיות, שאחד מכה את חברו, וחבירו מכה אותו בחזרה, אלא התאבקות סטרא דקדושה עם סטרא דטומאה, ומהו התועלת של מלאך אלקים להזיק את יעקב להיות צולע על ירכו.

ונראה כי על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות א-ב). וכמו שירך האדם מעמיד את הגוף על מכוננו, כן שלשה דברים הללו הם הירך של כלל ישראל, אשר שלימות האדם היא כאשר עוסק בתורה ועבודת קרבנות וגמילות חסדים. והנה אברהם אבינו עיקרו היה חסד, ויטע אשל בבאר שבע (כא-לג), ויצחק אבינו היה עמוד העבודה, ויעקב עמוד התורה, איש תם יושב אהלים (כה-כז). אבל באמת יעקב הוא בחיר האבות (ב"ר ע"א, זוה"ק ח"א קעג), כי יעקב הוא מדת תפארת (זוה"ק שם קנז), שכלול מחסד של אברהם וגבורה של יצחק (שם קמו), ועל כן ביעקב היה נשלם כל השלשה דברים שהעולם עומד עליהם, הירך של כלל ישראל.

ונראה כי השלשה דברים הללו הם מרומזים בתיבת יר"ך, כי אות יו"ד רומזת להתורה, עשרת הדברות, אשר בזה כלול כל התורה כולה (רש"י שמות כד-יב). ואות רי"ש רומזת לגמילות חסדים, כי העוני נקרא רי"ש, על דרך ריש

ועושר אל תתן לי (משלי ל-ח), וזהו הענין של גמילות חסדים להתחסד עם העניים. ואות כ"ף רמוז לקרבנות, כי תכלית הקרבנות שבאים לכפר שנרמזו באות כ'. וכמו כן אמרו (כתובות י): אמר רבי אלעזר, מזבח, מזיח גזירות [רעות מעל ישראל], ומזין [בזכות הקרבנות העולם ניזון, שהקרבנות באין מן המזון וגורמין לו ברכה], מחבב [את ישראל אל אביהם], ומכפר עונות ע"כ. אם כן הברכה של יגיע כפי"ך כי תאכל (תהלים קכח-ב), תלוי בעבודת הקרבנות.

והנה שרו של עשו רצה לבטל את יעקב מעבודת קונו, ובתורתו ובעשיית חסדים, שזה תלוי בבחירתו של יעקב, לא מצא מקום שיוכל לפגוע בו. אבל בעבודת הקרבנות, דבעל מום פסול להקריב אפילו בבמה (זבחים טו), בזה יש ביד שרו של עשו לבטלו, שיעשהו בעל מום, וממילא יתבטל יעקב מהקרבנות לה'. וזהו שאמר ותקע כ"ף יר"ך יעקב, היינו האות כ' של יר"ך, שרומזת על עבודת הקרבנות, זה נתקעקע ממקומו, כי עשהו בעל מום, שלא יוכל עוד להתעסק בעבודה.

ובמשך חכמה ביאר על דרך זה, מה שנאמר להלן, ויבא יעקב שלם וגוי יוצב שם מזבח (לג-יח). וברש"י שלם בגופו שנתרפא מצלעתו (שבת לג), ואינו בעל מום, על כן אז יוצב שם מזבח ויקרא לו א-ל אלקי ישראל ע"ש. ונראה דאז בא גם שלם בממונו, כי המזבח מזין, וכאשר נתרפא, וחזר לעבודת הקרבנות, נעשה גם שלם בממונו.

*

ולזה בפרשה, ויהי בהקשותה בלדתה, ותאמר לה המילדת, אל תיראי כי גם זה לך בן (לה-יז). וברש"י ביאר כי ג"ם לשון ריבוי, עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה (ב"ר פב-ח) ע"כ. ובדרך צחות יש לומר, על פי מה שיסופר על צדיק אחד שבירך איש שלא היה לו בנים שיזכה לבן, ובסופו נולדו לו ב' נקבות, ואמר כי ב"ן נוטריקון ב' נקבות ע"כ. וכמו כן עם בנימין נולדו ב' תאומות, ואמר לה המילדת, כי קישוי הלידה היא בשביל כי גם זה לך ב"ן, שחוץ מבנימין יש כאן לידת עוד ב' נקבות. אך עדיין צריך ביאור, למה רק בבנימין נולדה תאומה יתירה, ולא היתה כזאת בשאר השבטים.

ונראה דהנה קוב"ה וישראל חד (זוה"ק ח"ג עג), ועל כן בהאבות הק' יש בשמותיהם כ"ו אותיות כמנין שם הוי"ה ב"ה, כידוע מהרה"ק רבי שמשון מאוסטרופאלי זצ"ל, כי שמות האבות 'אברהם יצחק יעקב' יש בהם י"ג אותיות כמנין אח"ד, אשר ה' אחד. וגם בשמות האמהות 'שרה רבקה רחל לאה' יש י"ג אותיות, וביחד יש בהם מספר שם הוי"ה. וביאר בזה, דלכן אין אנו קורין ליעקב בשם ישראל, וכמו שנאמר לא יקרא שמך עוד יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך (בראשית לה-ט), כדי שישארו מספר אותיותיהם כמנין השם הוי"ה. ופירש בזה מאמרם (פסחים קיז): ואגדלה שמך (בראשית יב-ב), זהו שאומרים אלקי יעקב ע"כ. כי אילו נשאר אברהם בשם אברם, אז היו מגדילים שמו של יעקב להקרא ישראל, כדי להשלים מנין האותיות. אבל בהיות כי אגדלה שמך, מאברם לאברהם, זהו שאומרים אלקי יעקב דייקא, ולא אלקי ישראל ע"כ.

מעֵתָה יש לומר דלכן נולדו ליעקב כ"ו בנים ובנות, כמנין שם הוי"ה ב"ה, שנולדה תאומה עם כל השבטים, וי"ב שבטי י-ה עם התאומות הם כ"ד. ואמרו חז"ל (בבא בתרא קכג.) דגם עם דינה נולדה תאומה ע"ש. אם כן זרע יעקב הם כ"ו ביחד, כמנין שם הוי"ה, כי קוב"ה וישראל חד.

ובזה נראה לבאר מה שאמר יעקב, ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה הוי"ה לי לאלקים (כח-כא). וברש"י שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי ע"ש. ולכאורה איך נרמזו זאת בדברי יעקב, במה שאמר והיה הוי"ה לי לאלקים. ונראה דהנה כתיב שם, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח-יא). ובמדרש (ב"ר סח-יא), שתיים עשרה אבנים נטל, אמר גזר הקב"ה שהוא מעמיד י"ב שבטים וכו' ע"ש. אם כן ידע יעקב שהוא מעמיד י"ב שבטים. ובחלומו ה' נצב עליו ויאמר וגו', והי"ה זרעך כעפר הארץ וגו' (כח-ג), והי"ה עולה מספר כ"ו, שגילה לו שעם השבטים יהיו גם תאומות, וביחד יהא מספר זרעו כ"ו כמנין השם הוי"ה. וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש הוי"ה במקום הזה, שנתגלה לו שזרעו יהיו כמספר השם הוי"ה, ואנכי לא ידעתי. ועל זה אמר שוב בתפלתו, והיה הוי"ה לי לאלקים, שזרעו יהיו כמספר השם הוי"ה, שלא ימצא פסול בזרעו, כי אם יהיה פסול באחד מהם, זרע כזה לא מכון נגד השם הוי"ה, כי יש בו פסול.

ומעתה כאשר אירע פגם בדינה, וירא אותה שכס וגו' ויקח אותה וגו' (לד-א), אז נפגמה דינה מלהיות במספר שם הוי"ה, על כן נולדה אז תאומה יתירה עם בנימין, ובוזה נשלמה השם הוי"ה בזרעו של יעקב. וזהו שבטי י-ה עדות לישראל להודות לשם הוי"ה דייקא (תהלים קכב-ד).

*

ובאמת הדבר תמוה, איך באה מכשול כזאת לבתו של יעקב, אשר לא יאונה לצדיק כל און. ובמדרש (ב"ר טו-ט) שזה היה לעונש שלא רצה ליתן לעשו אחיו את בתו דינה, שהיתה מחזירו למוטב ע"ש. ועוד אמרו (שם פא-ב) בשביל ששהה יעקב בדרך ולא קיים נדרו ע"ש. ויש לומר בזה עוד, ויתבאר גם כן מה שנאמר, ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו וגו', והחריש יעקב עד בואם (לד-ה). ויש להבין שתיקה זו מהו, ומה הוי ליה למימר.

ונראה כי מצינו כאשר ברח יעקב מלבן, שאל אותו לבן, למה נחבאת לברוח ותגנוב אותי וגו', ולא נטשתני לנשק לבני ולבנותי וגו'. ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתי פן תגזול את בנותיך מעמי (לא-כו). ויש לדקדק על כפילות הלשון, כי יראתי כי אמרתי פן תגזול וגו', הלא גם בחדא סגי, כי יראתי פן תגזול.

וביארנו במקום אחר, דאיתא בגמרא (מועד קטן יח.) פנחס אחוה דמר שמואל איתרע ביה מילתא [אבילות בפנחס אחוה דשמואל שמת בנו], עייל שמואל למשאל טעמא מיניה [על לגביה לדבר על לבן], חזינהו לטופריה

[צפרנים] דהיו נפישין, אמר ליה אמאי לא שקלית להו. אמר ליה אילו בדידיה הוה [כלומר אילו היית אבל], מי הוה מזלזל ביה כולי האי [באבילות דשקלית לטופרין]. הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט (קהלת י-ה) [שגזר השליט גזירה על האדם שלא בכונה להרגו או לחבשו והלכו וחבשוהו], ואיתרע ביה מילתא [אבילות] בשמואל. עייל פנחס אחוה למישאל טעמא מיניה, שקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה [ורקינהו באפיה מרוב כעס, והדר שמואל ומכניש להו דזורקן נקרא רשע]. אמר ליה לית לך ברית כרותה לשפתים, דאמר רבי יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר (בראשית כב-ה) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם, ואסתיעא מילתא והדרו תרווייהו ע"כ. הרי לנו גודל כח הדיבור, שצריכין להשמר מאד מלומר דברים לא טובים, כי ברית כרותה לשפתים שיארעו הדברים שהוציא על פיו.

וכדברים האלה אירע ליעקב בשעה שרצה לחזור לביתו ולעזוב את בית לבן, שקרא לנשיו רחל ולאה להודיע אותם כי הוא רוצה לשוב אל ארץ אבותיו ולמולדתו, והתחיל לתאר לפניהם גודל הרמאות של לבן שהחליף את משכורתו עשרת מונים, וכמבואר בכתובים. ובתוך הדברים הפליט פיו כי הוא ירא מלבן שעוד יגזול את בנותיו, כי מי יוכל לידע ברמאי מה שהוא עוד עלול לעשות. ואחר שהוציא דברים אלו מפיו, חשש וירא מעתה באמת אולי יארע כן, כי ברית כרותה לשפתים, ועל כן לא רצה עוד להתראות בפני לבן ויברח הוא וכל אשר לו, להנצל ממנו בעוד מועד. ולכן כאשר שאלו לבן למה נחבאת לברוח ולא נטשתני לנשק לבני ולבנותי. השיב לו יעקב דברים כהווייתן, ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתי פן תגזול את בנותיך מעמי, שהייתי ירא ממך בשביל שאמרתי והוצאתי מפי דברים אלו, פן תגזול את בנותיך, וכיון שאמרתי כן, בדין הוא לירא ולפחד שלא יארע באמת כן.

והנה אם כי ללבן לא עלה בידו לגזול את בנותיו, מכל מקום ברית כרותה לשפתים, ומכל שכן מפה צדיק יעקב אבינו, ועשתה דיבורו רושם שנגזל דינה על ידי שכס, וישכב אותה ויענה, וכמבואר ברמב"ן (לד-א) דלכן נתחייב שכס מיתה, שעבר על מצות גזל שנתחייבו בני נח, וכל בעלי שכס מצווים על הדינים, וכאשר לא דנוהו להרגו, נתחייבו כולם מיתה, שהרי שכס גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו ע"ש. וכל זה נגרם מדיבור אחד של יעקב, כי אמרתי פן תגזול את בנותיך. וכאשר שמע יעקב מה שאירע בדינה שנגזלה על ידי שכס, הבחין שזהו מפליטת פה שדיבר, והחריש יעקב, שם כל מעיינו להתבונן במעלת השתיקה, איך יש ליוזהר בכל מוצא פיו, שלא יפתח פה לשטן. – ויש בזה מוסר השכל, שלא להוציא לעולם שום דבר רע מפיו, ולא להזכיר שום הזיק על ממונו, או על בריאות גופו ובניו, גם בדרך אפשר וספק, אלא ירגיל עצמו לדבר במצבים טובים, וברית כרותה לשפתים גם לטובה.

הגליון הזה נתגדב על ידי

<p>מוה"ר ר' משה יוסף גלויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בארוסי בנו למול טוב</p>	<p>לעילוי נשמת הרבנית הצדיקת מרת הגה"ע בת הנה"ק רבי חיים יהודה הלוי דייטש זצוק"ל - דומ"ץ מאקאווא אשת כ"ק הגה"צ אב"ד סאמבאטא העלי זצוק"ל נפמדה ביום ערב חנוכה שנת תש"ז לפ"ק - תנצ"ב.ה.</p>	<p>מוה"ר ר' לייב ראזנבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בנישואי בנו למול טוב</p>
<p>מוה"ר ר' מנחם שמואל רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בתגלות בנו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' ישעי' קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' אפרים כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהולדת בנו למול טוב</p>